

ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ МОЛОДІ НА РИНКУ ПРАЦІ

Соціально економічні перетворення, інтеграція України у світовий простір, поява нових цінностей, призвело до того що ринок праці формує попит на фахівців, які здатні швидко орієнтуватися у навколишній дійсності. Дуже швидко змінюється номенклатура робочих місць та постійно зростає попит на фахівців високої кваліфікації. При цьому кожен роботодавець зацікавлений отримати фахівця із мінімальним періодом адаптації до професійної діяльності. Здавалося б, здобувачі вищої освіти для того й закінчують учбовий заклад, щоби вийти з його стін висококласними фахівцями. Однак, на думку більшості роботодавців, випускників ВУЗів необхідно доучувати безпосередньо на робочому місці. Процес адаптації здобувачів вищої освіти до специфіки професійної діяльності може мати досить тривалий період

Стара концепція «одна робота на все життя» не відповідає сучасним умовам. Все більш актуальним є новий підхід: «навчання протягом усього життя». У той же час, значно зросли вимоги до професійної мобільності фахівців. І тому більшості з них, можливо, доведеться неодноразово змінювати сферу професійної діяльності. Сама ймовірність такого припущення вимагає від людини формування потреб та здібностей, які в сукупності формують психологічну готовність до можливої втрати роботи, перекваліфікації, пошуку нового місця на ринку праці, неможливості відразу після закінчення вищого учбового закладу отримати першу в житті роботу та ін.

Отже, професійна адаптація - це особливий етап життєвого шляху молоді людини, що збігається за часом із закінченням навчання у системі освіти та початком самостійної професійної діяльності.

Під професійною адаптацією випускників ми розуміємо процес пристосування індивіда до ринкових відносин, під впливом яких поступово перебудовується його психіка, поведінка, змінюються погляди, світогляд, ціннісні орієнтації. Узагальнюючим фактичним показником адаптації виступає, на наш погляд, його конкурентоспроможність, успішне проходження співбесіди з роботодавцем та працевлаштування. До показників професійної адаптації випускників належать: задоволеність вибором спеціальності та учбового закладу; чітке уявлення про соціальний статус, пов'язаний із вибором професії, а також про можливість працевлаштування після закінчення учбового закладу.

Роль системи освіти в цій ситуації полягає в тому, щоб допомогти випускникові сформувати в собі якості, які дозволяють йому стати професійно заможною, конкурентоспроможною, активною особистістю, здатною адаптуватися до умов професійної діяльності у найкоротші терміни.

Успіхи сучасної освіти визначаються не лише тим, чого навчиться людина і які її знання, уміння та навички. Важливо, наскільки майбутній фахівець буде самостійним в інформаційному просторі, якими є його орієнтовні здібності, як швидко він адаптується і вибирає те, що йому дійсно підходить і в чому він зможе досягти професіоналізму. Професійна адаптація - одна з передумов успішної діяльності.

Тому адаптація як процес і адаптованість як властивість особистості стають для молодого фахівця основними у процесі його підготовки та професійної діяльності.

З погляду учбового закладу затребуваність, адаптивність, конкурентоспроможність випускника зводяться до його відповідності вимогам державних освітніх стандартів, передбачених для кожної конкретної спеціальності. Проблема полягає в тому, що вони

нерідко йдуть у розріз із очікуваннями роботодавців, які наймають на роботу молодих спеціалістів.

Закінчивши вищий навчальний заклад, спеціаліст стикається з проблемою професійної адаптації до ринку праці та зайнятості. Випускник ВУЗу може сформуватися як фахівець та успішно працювати в новому для нього виробничому просторі лише в тому випадку, якщо у процесі його професійної підготовки були сформовані основи професійної адаптації. Адаптація сприяє якнайшвидшому прояву у молодих фахівців таких якостей, як діловитість, активність, енергійність, відповідальність, професіоналізм, компетентність, здатність до прийняття альтернативних та нестандартних рішень. Ці якості можуть бути сформовані у ВУЗі лише за умови створення умов, що забезпечують максимальне наближення навчання до реальної виробничої практики.

Одним із найважливіших елементів системи управління професійною адаптацією здобувачів вищої освіти, з нашої точки зору, є розробка комплексної адаптаційної програми, яка орієнтована на формування компетентного фахівця. Вважаємо, що адаптаційна програма здобувачів вищої освіти економічного профілю має включати такі три основні блоки:

- організаційні заходи, що передбачають створення в вищому навчальному закладі умов, які забезпечують отримання здобувачами вищої освіти об'єктивного та повного уявлення про спеціальність, усвідомлений вибір ними (у разі потреби) спрямування своєї подальшої спеціалізації у процесі навчання, усвідомлення ними своїх життєвих цілей та завдань у нових умовах, розробку реальної програми особисті дії для досягнення працевлаштування та забезпечення власної кар'єри з урахуванням вимог потенційних роботодавців;

- навчальні заходи, спрямовані на систематизацію та оптимізацію навчального матеріалу за спеціальністю, покращення методичного забезпечення та організації навчального процесу за спеціальністю, забезпечення підвищення якості та безперервності теоретичної та практичної підготовки спеціаліста, покращення планування навчальних занять, виробничої практики та самостійної роботи здобувачів, якості проектування випускних робіт. Саме ці заходи забезпечують загальну орієнтацію системи професійної адаптації здобувачів на підвищення якості підготовки фахівців з урахуванням вимог усіх заінтересованих сторін, насамперед потенційних роботодавців;

- виховні заходи, які забезпечують супровід професійної адаптації здобувачів вищої освіти за рахунок надання допомоги за профорієнтаційними та соціально-психологічними напрямками у їх діяльності; формування соціально активного та розвиваючого способу життя; забезпечення особистісного та професійного (кар'єрного) розвитку здобувачів на етапах освітнього процесу; психологічного та соціального вивчення здобувачів вищої освіти; коригування адаптаційних стратегій до ринку праці залежно від поточних змін; інформування та консультування з питань, що виникають у процесі працевлаштування та профорієнтації.

Однією з головних вимог роботодавців до здобувачів вищої освіти сьогодні – це наявність досвіду роботи. Вирішення цього завдання також багато в чому визначається результативністю проходження виробничої практики. Але виробнича практика, особливо в період скорочення теоретичного навчання та збільшення частки самостійної та практичної роботи, на наш погляд, не може розглядатися у відриві від теоретичної підготовки студентів. Навпаки, практика є логічним продовженням теоретичного навчання, а теоретична підготовка має бути фундаментом, основою вирішення практичних завдань.

Участь роботодавця у процесі формування основних освітніх програм закладів вищої освіти є сьогодні обов'язковою умовою освітнього процесу. У зв'язку з цим ВУЗ та кафедри мають активно взаємодіяти із роботодавцями свого профілю підготовки. Від ефективності організації, змісту, форм та методів професійної підготовки здобувачів вищої

освіти у процесі виробничої практики та етапів її проходження безпосередньо залежить професійне зростання випускників як майбутніх конкурентоспроможних фахівців. Мета практики стосовно проблеми формування професійної компетентності означає, що здобувач вищої освіти у процесі проходження практики повинен не просто засвоювати матеріал за окремими видами діяльності, а розширювати та ускладнювати свої індивідуальні інтелектуальні ресурси засобами даної діяльності. В якості критерія оцінки ефективності практики повинні виступати показники сформованості компетенцій й досвід вирішення конкретних практичних завдань у сфері майбутньої професійної діяльності.

Окрім наявності певних професійних компетенцій у випускника вищого учбового закладу, його соціально-професійна адаптація залежить і від певних особистісних якостей. Як зазначає Дж. Равен, формування професіонала – це, перш за все, проблема виховання професіонала як особистості, зростання компетентності має бути безперервно пов'язане із системою цінностей [1]. На наш погляд, це пояснюється тим, що у процесі навчання недостатньо приділяється уваги формуванню ціннісного ставлення до своєї майбутньої професії.

Озброїти людину знаннями, які дозволять їй здійснювати успішну діяльність протягом тривалого часу стає дедалі важче. Необхідними стають не самі знання, а знання про те, де та як їх застосовувати. Але ще важливіше знання про те, як інформацію добувати, інтегрувати чи створювати. І те, й інше, і третє – результати діяльності, а однією з найважливіших складових навчальної діяльності є вирішення завдань. Таким чином, для формування у здобувачів умінь вирішувати проблемні ситуації потрібний проблемний підхід до навчання. Основна мета даного підходу – це засвоєння здобувачем способів самостійної діяльності, формування дослідницьких умінь та навичок, розвиток пізнавальних та творчих здібностей.

Уміння вирішувати проблеми у сучасних умовах високо цінується роботодавцями. Важливість цього вміння у молодих фахівців зумовлена тим, що більшість сучасних роботодавців виявляють інтерес до співробітників, які готові брати на себе відповідальність та самостійно працювати. Для цього необхідно вміти виявити проблему та запропонувати її вирішення, тобто саме те, що є основою ключового вміння вирішувати проблеми. Уміння вирішувати проблеми є важливим аспектом управління якістю – концепція безперервного вдосконалення заснована насамперед на здатності людини аналізувати свою діяльність, виявляти проблеми та знаходити способи вдосконалення. У процесі вирішення проблемних ситуацій у здобувача вищої освіти розвиваються такі особисті якості, як уміння працювати в команді, відповідальність, розвиваються комунікативна, дослідницька, інформаційна компетенції. Таким чином, важливе значення для соціально-професійної адаптації молодого фахівця на підприємстві несе проблемний підхід до навчання.

Сформувати подібний тип випускника з потрібними компетенціями, особистісними якостями, з умінням вирішувати проблеми та ціннісним ставленням до майбутньої професійної діяльності, що швидко адаптується до умов, норм, цінностей та специфіки професійної діяльності, можливо при використанні взаємодії компетентнісного, проблемного та особистісно-орієнтованого підходів до навчання.

Список використаних джерел:

1. Равен, Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие, реализация. К.: Когнито-Центр, 2002. 470 с.